

INSTITUTI I TRASHËGIMISË SHPIRTËRORE E
KULTURORE TË SHQIPTARËVE – SHKUP

Shaban Demiraj – figurë e shquar
e albanologjisë dhe ballkanologjisë

(sesion shkencor – 21 nëntor 2014)

- 8 -

Shkup, 2015

TRYEZA E LËNDËS:

DY FJALË PËR KËTË VËLLIM.....	7
QEMAL MURATI: GJUHËTAR KLASIK QË I PESHON RËNDË FJALA.....	9
XHEVAT LLOSHI: VËSHTRIMET E PROF. SH. DEMIRAJT PËR LEKSIKUN E SHQIPES.....	15
EMIL LAFE: PROF. SHABAN DEMIRAJ PËR KULTURËN E GJUHËS DHE NORMËN LETRARE	23
DIMITAR PANDEV: BAZA TEORIKE E “GJUHËSISË BALLKANIKE” TË SHABAN DEMIRAJT.....	33
BARDHYL DEMIRAJ: VEPRJA SHKENCORE E SHABAN DEMIRAJT ME MUNDËSITË POTENCIALE DHE REALE TË RIBOTIMIT TË SAJ	39
HAKI YMERI – BINA: NJË BISEDË ME PROF. SHABAN DEMIRAJN LIDHUR ME FONIN [Ë] NË REALITETIN LINGUISTIK MAQEDONAS	51
NEXHIP MËRKURI: GJUHËSIA E PËRGJITHSHME DHE KËNDVËSHTRIMET BASHKËKOHORE PËR EPIRIN DHE MESAPËT	57
XHEMALUDIN IDRIZI: DISA FJALË PËR KONTRIBUTIN E SHABAN DEMIRAJT PËR GJUHËSINË BALLKANIKE.....	69
BARDHOSH GAÇE: KONTRIBUTI I PROF. SHABAN DEMIRAJT NË STUDIMIN E LETËRSISË SHQIPE	89
MYRVETE DRESHAJ–BALIU & BEGZAD BALIU: PROFESOR SHABAN DEMIRAJ: ÇËSHTJE TË METODËS.....	101
KUJTIM KAPLLANI: NDERIMI I PROF.SHABAN DEMIRAJT PËR ALBANOLOGËT.....	119
HYSEN MATOSHI: SHABAN DEMIRAJ – LETRAR.....	127
ZEQIRJA NEZIRI: NDIHMESA E AKADEMIK SHABAN DEMIRAJT PËR AFIRMIMIN E LETËRSISË ARBËRESHE	133

AGIM POLOSKA: GJUHA SHQIPE NË KONTEKST BALLKANIK NË “GJUHËSINË BALLKANIKE” TË AKADEMIK SHABAN DEMIRAJT	145
ASLLAN HAMITI: NDIHMESA E PROF. SHABAN DEMIRAJT PËR BALLKANOLOGJINË	153
MIRUSHE HOXHA: MËNYRA DËSHIRORE NË MORFOLOGJINË HISTORIKE TË GJUHËS SHQIPE NGA SHABAN DEMIRAJ	159
VALBONA TOSKA: ÇËSHTJA E RIMARRJES SË KUNDRINËS NË „GJUHËSINË BALLKANIKE” TË SHABAN DEMIRAJT	167
ISMET OSMANI: STUDIME TË PROF. SHABAN DEMIRAJT NË LËMË TË TRASHËGIMISË KULTURORE	173
MUSTAFA IBRAHIMI: SHABAN DEMIRAJ PËR ETNOSIN ARBËRESH DHE PËR RËNDËSINË E GJUHËS ARBËRESHE .	177
BERTON SULEJMANI: TERMINOLOGJIA GJUHËSORE NË TEKSTET MËSIMORE PËR SHKOLLAT TONA TË MESME TË PROF. SHABAN DEMIRAJT	187
BUKURIE MUSTAFA: STUDIUES ME KONTRIBUTE THELBËSORE NË FUSHËN E MORFOLOGJISË HISTORIKE TË SHQIPES DHE TË BALLKANOLOGJISË	199
HIDAJETE AZIZI: NJË BALLKANIZËM NGA PIKËPAMJA E PROF. DEMIRAJT	207
ZEQIRIJA IBRAHIMI: “GJUHËSIA BALLKANIKE” – NJË SHEMBULL PËR BALLKANISTIKËN	219
BIBLIOGRAFIA E BOTIMEVE TË PROFESOR SHABAN DEMIRAJT	227

BARDHYL DEMIRAJ,

LMU München

VEPRA SHKENCORE E SHABAN DEMIRAJT ME MUNDËSITË POTENCIALE DHE REALE TË RIBOTIMIT TË SAJ

Hyrje

“U largua edhe shtërgu i fundit” – me këtë përqsasje, të huazuar prej krijimeve të poetit të madh lirik Lasgush Poradeci, u cilësua ndarja e Shaban Demirajt (01.01.1920 – 30.08.2014) prej nesh. Është në fakt një largim i përhershëm fizik i personit në fjalë, por që mëngon t’i rishfaqet shumëkujt kohë pas kohe e rast pas rasti i sendërtuar pazgjidhshmërisht në veprën që la pas, çka vjen me thënë, sa herë që na duhet a duam të dimë, të njohim e mësojmë kumtin e tij për një rën a tjetrën çështje që ka të bëjë sidomos me gjuhën shqipe, historinë e saj dhe kulturën e shkrimit shqip në përgjithësi. Lidhur me vendin e tij në historinë e albanologjisë si shkencë komplekse rajonale sigurisht që – edhe pse deri sot nuk është thënë e shkruar pak e kalimthi – është ende herët të skaliten e limohen fjalët e fundit, meqë, si për këdo studiues albanolog, do mëtuar ende kohë e mot derisa të përpunohet në detaj, sa e siç duhet, produkti i tij shkencor.

1. Tipare të përgjithshme të veprës së Shaban Demirajt

Sa i përket prurjes dhe vlerësimit të veprës së Shaban Demirajt në historinë e albanologjisë, kohët e motet detyrimisht shumëfishohen, e kjo për arsye në dukje fare të thjeshta:

Së pari: Shaban Demiraj ka shkruar e botuar shumë; aq shumë sa një studiues në kohën tonë e ka vërtet të vështirë të rrokë e studiojë në mënyrë intensive gjithë veprën e tij, pa investuar kohë që varjon një deri disa vjet. Janë rreth 10.000 faqe të botuara ose në dorëshkrim, të shpërndara në: a) 16 vepra shkencore (pa bashkëpunim) dhe b) 8 syresh në bashkëpunim me autorë të tjerë; c) 19 tekste mësimore për shkollën e lartë dhe të mesme; d) 7 transkriptime veprash letrare të autorëve të vjetër dhe romantikë shqiptarë; e) tri përkthime; f) rreth 250 punime të mirëfillta shkencore; së bashku me g) një numër të madh artikujsh me karakter kryesisht divulgativ; gj) recensionesh e relacionesh nga më të ndryshmet; pa marrë parasysh këtu atë h) korrespondencë të pasur me kolegë e miq shqiptarë e të huaj. Madje nuk mungojnë as krijime të tij letrare-poetike, të hedhura në letër e botuar dikur në moshë fijane, e që nuk i përmend kurrë më pas, se me s duket nuk ishte as i bindur më pas për vlerën e tyre të mirëfilltë.

Së dyti: Shaban Demiraj ka qenë aktiv në angazhimin e tij intelektual-shkencor për një periudhë bukur të gjatë; diku aty te 70 vjet, çka parakupton natyrshëm që një pjesë e mirë e veprave të tij – pra jo vetëm ato punime në formë artikujsh shkencorë e divulgativë – të mos kenë më qasje në rrethet e studiuesve albanologë (sidomos syresh të rinj), pasi mungojnë ndërkohë krejtësisht në tregun bashkëkohor të letërsisë shkencore albanologjike. Do theksuar fort ky fakt, edhe pse shumë vepra të tija – si rrallëkujt në albanologji – kanë përjetuar fatin të ribotohen dikur qoftë në Tiranë ashtu edhe në Prishtinë e Shkup⁴.

⁴ Mund të sjellim këtu sa për shembëllzim, ndër të tjera, botimin e veprës monumentale: „Gramatikë historike e gjuhës shqipe“. Botim i Universitetit të Tiranës. Shtëpia Botuese “8 Nëntori”. Tiranë 1986, f. 1167 (me një

Së treti: Shaban Demiraj ka shkruar dhe botuar vepra e studime në disa gjuhë; përpos se në shqip, të paktën në të gjitha gjuhët ndërkombëtare (anglisht; italisht; gjermanisht; frëngjisht); madje nuk mungojnë syresh as në maqedonisht etj.⁵ E në kohën tonë është vështirë të gjesh një studiues shqiptar albanolog që është në gjendje të lexojë, e jo më të shkruajë rrjedhshëm, në të gjitha këto gjuhë ndërkombëtare.

Së fundi: Shaban Demiraj ka përkujdesur e mbarështruar një spektër të gjerë fushash studimi albanologjik: njafton të numërojmë këtu çështje të përshkrimit dhe klasifikimit sistematik të shqipes letrare bashkëkohore; të studimit filologjik, transliterimit dhe transkriptimit të autorëve të vjetër, sikurse edhe syresh të shek. XIX; për të vijuar sidomos me probleme të mprehta të sistemit fonologjik dhe të gramatikës historike të gjuhës shqipe, sikurse edhe të historisë së saj e të popullit shqiptar. Janë bash këto çështje që ngërthejnë doemos qerthullin kryesor të aktivitetit të tij shkencor, d.m.th. fusha të gjuhësisë, që parakuptojnë pa e ekzagjeruar aspak një formim shkencor albanologjik afatgjatë, qoftë ky për të nxënë e për-typur objektin, qëllimin dhe perspektivat e studimit diakronik të shqipes, ashtu edhe për të marrë guximin me vënë sinorë

---

përmbledhje anglisht); dhe Shtëpia Botuese "Rilindja". Prishtinë 1988², f. 1047; apo botimin bio-bibliografik „Eqrem Çabej – një jetë kushtuar shkencës“. Shtëpia Botuese "8 Nëntori". Tiranë 1990, f. 272; Shtëpia Botuese "Akademia e Shkencave të Shqipërisë". Tiranë 2008², f. 322.

⁵ Khs. ndër të tjera: Historische Grammatik der albanischen Sprache (kurze Fassung). Botuar nga Österreichische Akademie der Wissenschaften; Philosophisch – historische Klasse. Schriften der Balkan-Kommission. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien 1993, f. 366; Balkanska lingvistika = Gjuhësi ballkanike. Shtëpia botuese "Logos A". Shkup 1994, f. 294 (me një përmbledhje anglisht).

orientues në hetimin e çështjeve të ndryshme të historisë së gjuhës shqipe.

Lejohem të ndalem shkurt pikërisht në këtë pikë të fundit, pasi bëhet fjalë për një formim shkencor që arrin ta arrijë vetëm ai dikush, i cili i ka vënë vetes një qëllim jetësor në jetë: bash njohjen dhe studimin me përkushtim të gjuhës shqipe dhe të historisë së saj. Parë nga kjo perspektivë, nuk është, pra, aspak rastësi, por thjesht dhe vetëm domosdoshmëri që të vetmen vepër me karakter në dukje thjesht bio-bibliografik Shaban Demiraj jo pa qëllim ia kushton kolegut të tij, të mardhit Eqrem Çabej, duke e titulluar thukët: “Eqrem Çabej – Një jetë kushtuar shkencës” (Tiranë 1990, 2008²). Për më tepër, nuk është poashtu aspak rastësi por thjesht dhe vetëm domosdoshmëri që, falë këtij përkushtimi jetësor, Shaban Demiraj kundroi shqipen dhe evolucionin e saj në kohë e hapësirë nga disa perspektiva: a) si gjuhë sa indoeuropiane, b) aq edhe ballkanike, madje pa cenuar aspak c) mëvetësinë e saj si një gjuhë e gjallë bashkëkohore që gjëllin sa e unifikuar aq edhe në varietete, të kushtëzuara këto qoftë nga mjedisi historik-geografik ashtu edhe ai social-kulturor i bartësve të saj; sikurse nuk heziton aspak d) të rrënihë te rrënjët e saj, te njëra apo tjetra rrënojë gjuhësh të atyre popujve që gjëllinin dikur në trevat e Ballkanit antik.

2. Dy fjalë mbi projektin e ribotimit të veprës shkencore të Shaban Demirajt

Një ribotim qoftë edhe selektiv i veprës shkencore të Shaban Demirajt, sidomos i atyre studimeve monografike që kanë si objekt studimi gjuhën shqipe në fazat e ndryshme të zhvillimit të saj diakronik, përkatësisht të matriksit të kulturës etnike-gjuhësore të asaj bashkësie që ka përdorur gjithherë e përdor

ende sot e kësaj këtë gjuhë si mjet të përbashkët komunikimi në kohë e hapësirë është një plotësim sa i nevojshëm aq edhe i domosdoshëm i formimit të plotë shkencor–universitar në këto fusha të albanologjisë historike; një formim, i cili për fat të keq po përjeton në kohën tonë një depresion të thellë të kërkimit shkencor në hapësirën jetike gjithëshqiptare, meqë është tkurrur deri aty ku vërtet nuk vete dot më tej. Nuk përjashtojmë me këtë rast as programet e degëve albanologjike në universitetet shtetërore, të cilat i bëjnë vend kalimthi ndonjë lëndë të historisë së gjuhës thjesht dhe vetëm në nivelin II <Master>, madje edhe aty me zgjedhje, që vjen me thënë shqip: me rënie të lirë vetëvrasëse. Fakt është gjithashtu që studiues shqiptarë me interesa të posaçme në studimin dia-kronik të shqipes i numërojmë sot me gishtat e njërës dorë, ndërkohë që mosha mesatare e atyre pak studiuesve të mirë–filltë në gjuhësinë historike të shqipes shkon aty te 55–60 vjeç. Ribotimi i veprës së Shaban Demirajt do të ndihmojë kështu në një mënyrë a një tjetër në formimin e përshpejtuar e, pse jo, edhe autodidakt të një brezi të ri studiuesish, që kanë vërtet interes të merren me hetimin diakronik të shqipes, por që u mungon sigurimi i materialit shkencor bazë, ashtu siç mëtohet sot me të drejtë të jetë vepra e Shaban Demirajt.

3. Domosdoshmëria e këtij ribotimi me parametrat e sotëm të botimit shkencor

Ribotimi i veprës shkencore të Shaban Demirajt sipas parametrave të sotëm të botimit shkencor është bërë ndërkohë thuajse një *conditio sine qua non*, meqë një numër botimesh të derisotme, sidomos veprat e dy dhjetëvjeçarëve të fundit janë shtypur me një sasi të konsiderueshme gabimesh marramendëse. E kjo nuk është thjesht dhe vetëm pasojë e mënj-

nimit të punës redaksionale në shumë shtëpi botuese bashkëkohore, e cila do të mund të shmangte në masë të madhe vetëm gabime të natyrës ortografike. Në këto botime peshojnë shumë më shumë shtëmangie të karakterit shkencor që sendërtohen kryesisht në leximin e gabuar të shembujve të marrë nga gjuhë të tjera, të huaja, klasike e të vdekuara, hapax legomena e sidomos nga leximi po aq i gabuar kompjuterik i formave të rindërtuara për protoshqipen dhe indoeuropianishten, të cilat realizohen vetëm me fonde (= <fonts>) speciale për shenja e simbole specifike në gjuhësinë historike, ose me kombinime (= <macros>) të sajura nga vetë autori. Këtë situatë aspak fatlume të botimit e përkeqëson edhe rrethana po aq fatkeqe e mungesës së kuadrit të specializuar në këto fusha dhe e personelit të paaftë pedagogjik në universitete, që në shumësinë e rasteve i përcjell këto gabime në auditor si fakte gjuhësore të mirëqena në lëndët përkatëse gjatë formimit universitar.

Domosdoshmëria e ribotimit të veprave (të paktën e atyre) kryesore të Shaban Demirajt konsiston edhe në faktin që autori u është kthyer herë pas here e rast pas rasti punimeve të tij të mëparshme, a) duke përmirësuar vise-vise mendime të mëparshme, b) duke pasuruar, përkatësisht kundërshtuar me ndonjë argument të ri teza të ndryshme, qofshin këto vetjake, ose syresh të studiuesve të tjerë për probleme nga më të ndryshmet që lidhen me historinë e gjuhës shqipe dhe rindërtimin e fazave të ndryshme e evolucionit të saj në kohë e hapësirë.

Një vend të veçantë në aktivitetin shkencor intelektual të Shaban Demirajt zënë edhe botimet e tij në gjuhë të huaj. Duke qenë një njohës dhe zotërues shumë i mirë i disa gjuhëve ndërkombëtare, ai ka mundur e bërë të njohur me

veprën e tij në të njëjtën kohë edhe rrethet intelektuale–albanologjike jashtë hapësirës kompakte shqipfolëse me probleme të historisë së gjuhës shqipe dhe të etnogjenezës së shqiptarëve në kohë dhe hapësirë, duke përcjellë tek ta njëherësh edhe mendimin albanologjik shqiptar. Ribotimi i këtyre veprave në gjuhë të huaj, të cilat në shumicën e tyre dërmuese nuk janë më në qarkullim në tregun ndërkombëtar, do të ndihmojë formimin e studiuesve të rinj albanologë të huaj për ato probleme të mprehta në hetimin e gjuhës shqipe dhe të etnogjenezës shqiptare, duke i përditësuar ata sidomos me mendimin albanologjik të shkencës shqiptare në hapësirën kompakte shqipfolëse.

4. Mundësitë potenciale të përgatitjes për shtyp të veprës së Shaban Demirajt

Dëshirojmë t'i kumtojmë lexuesit në këtë rubrikë nismën dhe gjendjen aktuale të projektit afatgjatë që është ndërmarrë tash dy vjet prej shkruarit të këtyre radhëve për ribotimin e veprës shkencore dhe biobibliografike të Shaban Demirajt. Nuk mund të lemë pa përmendur këtu edhe shkasit e parë që nxiti këtë ndërmarrje fanmirë. Me këtë rast duhet të rikthehemi aty te viti 2011, kur mikun dhe kolegun ynë prof. Xhevat Lloshi iu përgjigj pozitivisht pyetjes për një këshillë, drejtuar atij prej një shtëpie botuese në Shkup, së cilës ai i propozoi bash botimin e veprës complete të Shaban Demirajt. Gjatë bisedimeve të para me botuesin, sigurisht që u miratua në parim syzimi i saj vullnetmirë, edhe pse iu bë e qartë që një ribotim i menjëhershëm i kësaj vepre në atë gjendje që paraqitet ajo në momentin aktual, do të ishte më shumë se kundërproduktiv, madje në shumë pikëpamje dezinformues; dhe se nevojitej një investim i madh jo vetëm në kohë, por sidomos në gjetjen e

forcave të përshtatshme shkencore bashkë me përkushtimin e nevojshëm profesional për ta bërë këtë vepër të botueshme sipas parametrave të sotëm të botimit të mirëfilltë shkencor. Meqë – për arsye të cekura me lart (shih § II) – nuk kish si të arrihej në një mirëkuptim të menjëhershëm dypalësh, ky bashkëpunim u la më pas në harresë, njëlloj siç ndodh sot e zakonisht me shtëpitë botuese në hapësirën kompakte shqiptare. Gjithsesi kjo nxitje dhe dëshirë e mirë për të parë një ditë në tregun shkencor shqiptar veprën shkencore të kompletuar të Shaban Demirajt i mbeti shkruarit të këtyre radhëve vath në vesh, dhe ndikoi që – duke qenë edhe specialist i mirëfilltë në historinë e gjuhës shqipe –, të ndërmarrë me iniciativën private për realizimin e këtij projekti, që për vetë kushtet e veta të punës dhe të angazhimit të tij profesional, sikurse edhe për rrethanat në të cilat jetojmë, nuk mund të ishte veçse afatgjatë, duke u planifikuar si i tillë në tri faza, që lidhen fillimisht me digjitalizimin dhe më pas duke përgatitur për shtyp ribotimin e kësaj vepre.

Faza e parë e punës, që ka të bëjë me digjitalizimin e veprës, thuajse është përfunduar në dorë të parë për 14 monografi, ndër të cilat vetëm vepra madhore “Gramatikë historike e shqipes” (1986 1167 f.) është e vetmja e skanuar në versionin <pdf.>; ndërsa të tjerat janë digjitalizuar në versionin <word.doc(ument)>. Realizimi i kësaj faze u realizua sigurisht po ndonjë donator të jashtëm por thjesht dhe vetëm me mundësitë financiare që i vihen në dispozicion shkruarit të këtyre radhëve si bartës i postit të një profesori ordinar në një universitet elitare në RFGJ (: Universiteti Ludwig–Maximilian i Munihut), e në këtë mënyrë arrin të angazhojë me pagesën përkatëse forca ndihmëse, kryesisht studentë të Degës së Albanologjisë në atë universitet.

Puna e mirëfilltë redaksionale, pra faza e dytë e përgatitje për shtyp për çdo vepër, ka të bëjë me korrekturën drejtshkrimore të tekstit të rjedhshëm, përkatësisht me verifikimin shkencor-gjuhësor të shembujve të marrë për krahasim nga gjuhë të ndryshme indoeuropiane, sikurse (e sidomos) me korrekturën e paraformave të rindërtuara për faza të ndryshme të padokumentuara të zhvillimit gjuhësor (para)historik; një punë kjo, me të cilën është obliguar vetëm shkruesi i këtyre radhëve. E ritheksojmë pikërisht këtë pikë të fundit si thembra e Akilit në botimet e derisotme shqip të autorit në fjalë, sigurisht jo vetëm për sosh të përfuara në periudhën kur nuk funksiononte ende teknologjia kompjuterike e botimit të literaturës shkencore me sisteme shenjash dhe simbolesh specifike që përdoren në fushat e indoeuropianistikës, ballkanologjisë, dialektologjisë etj. Është pikërisht kjo punë e vështirë me karakter tejet profesional me tekstin, që mendojmë dhe besojmë se do ta çlirojë dikur veprën shkencore të Shaban Demirajt: a) së pari nga ato kritika dashamire që i janë bërë derisot e i bëhen herë pas here e rast pas rasti prej studiuesve vendës dhe të huaj, e b) së dyti nga ajo qesëndisje profesionale që u bëhet ndërkohë shumë studimeve albanologjike të kohës sonë, në të cilat merren *en bloc*, pra si të mirëqenë, shembuj (të botuar mirëfilli gabim) prej veprës së Demirajt, duke ua përcjellë si të tilla edhe lexuesve të interesuar sikurse (madje sidomos) edhe studentëve të degës përkatëse në universitetet shtetërore. Sa kohë që një procedurë e tillë, që vjen me thënë *copy and paste*, vështirë se do të jetë e mundur në një të ardhme të afërt në albanologjinë shqiptare, është shumë më efektiv botimi i përmirësuar i vetë veprës origjinale të Shaban Demirajt.

Faza e tretë dhe e fundit e projektit ka të bëjë me formatimin e tekstit sipas parametrave të botimeve moderne për tekste

shkencore–universitare, duke iu përmbajtur një formati dhe një *design*–i për të gjithë veprën, për të cilën do të flasim konkretisht në paragrafin e mëposhtëm (shih § 4).

Ritmika e punës së deritanishme lejon të hamendësojmë me një lloj probabiliteti deri diku të besueshëm fundvitin 2017, sa i përket përgatitjes për shtyp (vetëm) të veprave shkencore të Shaban Demiraj. Përshpejtimi i këtij procesi varet kryekëput me mundësinë reale të botimit të veprës, së cilës po i përku–shtohemi më poshtë në paragrafin e fundit.

5. Mundësitë reale të botimit të veprës së Shaban Demirajt

Lidhur me sa u tha më lart, ribotimi i kësaj vepre parakupton e kërkon ende sot e kësaj dite jo thjesht dhe vetëm dëshirën e mirë për ta nxjerrë në treg – një dëshirë kjo që sigurisht ende nuk mungon!!! –; por pa dyshim edhe kohën dhe energjinë e duhur të personit a personave që duan angazhuar në përgatitjen e veprës për ribotim, e sidomos formimin shkencor përkatës të atyre forcave ndihmëse që do të mundësojnë realizimin e projektit në fjalë. E ata specialistë që janë ndërkohë të formuar dhe të aftë për të ndërmarrë një punë të tillë – sikurse cekëm më lart – numërohen sot për sot në hapësirën gjithëshqiptare me gishtat e njërës dorë; për më tepër ata kanë ndërkohë planet e veta të punës kërkimore–shkencore.

Ritheksojmë kështu fazën e tretë dhe të fundit të përgatitjes për botim të veprës, përkatësisht të sigurimit të një botuesi serioz dhe të ndershëm që do të marrë përsipër botimin e saj. Sa i përket kësaj faze të projektit në fjalë, mund të konsiderojmë tash të përfunduar punën vetëm me tri vepra të para, të cilat pjesërisht i kishte rishikuar me korrigjimet dhe shtesat përkatëse autori në gjallje të vet, e që sigurisht mungonin e mungojnë prej kohësh në tregun shkencor gjithëshqiptar: 1.

“Gjuha shqipe dhe historia e saj” (SHBLU, Tiranë 1988¹; ShB “Onufri” Tiranë 2013², 422f.) ; 2. “Prejardhja e shqiptarëve në dritën dëshmive të gjuhës shqipe“ (ASHSH, Tiranë 1999¹; parashikuar për ribotim nga ShB “Onufri” për vitin (?) 2014², 345f.) dhe “Gramatikë historike e gjuhës shqipe (version i shkurtuar)” (ASHSH, Tiranë 2002¹, (?) 2015², 520f.), për të cilën nuk kemi hyrë ende në bisedime me atë shtëpi botuese.

Bëjmë fjalë këtu, pa dyshim, për botime që synonin e synojnë një rreth deri diku më të gjerë lexuesish, me shpresën dhe dëshirën e mirë se duke arritur një qarkullim të kënaqshëm të librit ndër lexuesit e interesuar, do të kishim mundësi të mbledhim mjete financiare të nevojshme për t’i investuar ato në botimin e atyre veprave, që janë të destinuara për një rreth edhe më të ngushtë lexuesish. Fakt është që ekonomia e egër në tregun shqiptar të librit në kohën tonë i ka shumëfishuar këto shpresa të botuesit, d.m.th. të shkruarit të këtyre radhëve me shifrën “zero”.

Një fat aspak fatlum rrezikojnë ndërkohë të përjetojnë seriozisht edhe ato vepra të tjera, që pritet të përgatiten për botim vitin/vitet në vazhdim, sa kohë që shkruarit i këtyre radhëve nuk ka mundur të gjejë e sigurojë ende mbështetjen aq të nevojshme financiare, qoftë prej institucionesh shtetërore përkatëse në Shqipëri, Kosovë e Maqedoni, ashtu edhe prej ndonjë sponsori privat e dashamirës, që është i prirur të ndihmojnë mbarëvajtjen e albanologjisë si shkencë kulture kombëtare gjithëshqiptare. Urojmë që ky artikull sikurse edhe botimi i akteve të tubimit “Shaban Demiraj – figurë e shquar e albanologjisë dhe ballkanologjisë“ (Shkup, më 21.11.2014) – do të mund të kontribuojë në sensibilizimin dhe gjetjen e rrugëve dhe të mundësive të financimit të këtij projekti të botimit të veprës së Shaban Demirajt, në mënyrë që edhe ky “shtërg i fundit” të jetë gjithherë i pranishëm mes nesh.